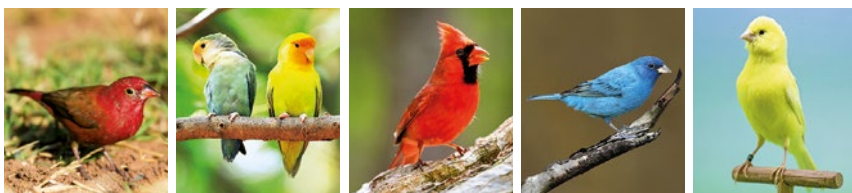

PONAD 80 GATUNKÓW

A large, vibrant lorikeet parrot is perched on a thick, grey branch. The bird has a blue head, a bright orange beak, and a body with patches of green, red, and blue. The background is a soft, out-of-focus green.

**ATLAS
PTAKÓW
OZDOBNYCH**

MANFRED UGLORZ

PONAD 80 GATUNKÓW

ATLAS PTAKÓW OZDOBNYCH

Tekst: Manfred Uglorz

Redakcja: zespół Wydawnictwa SBM

Korekta: Monika Wróbel

Projekt i opracowanie graficzne: Adam Mąka /momoni.pl

Projekt okładki: Paweł Panczakiewicz /PANCZAKIEWICZ ART.DESIGN

Zdjęcia na okładce: Front (od góry, od lewej): Shutterstock.com – © Dave Montreuil (amarantka czerwodzioba), © i viewfinder (papuzka falista), © Glass and Nature (kardynał szkarłatny), © Mario Maganto Berdejo (łuszczyk indygowy), © David Pegzlz (kanarek), © Pack-Shot (główne i grzbiet; lorysa górską)

Wydanie I

© Copyright for the text, cover and layout

by Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.

Warszawa 2017

Wydawnictwo SBM Sp. z o.o.

ul. Sułkowskiego 2/2

01-602 Warszawa

www.WYDAWNICTWO-SBM.pl

ISBN: 978-83-8059-434-0

Spis treści

5 Wiadomości ogólne i porady praktyczne

- 6 Wybór ptaka
- 7 Ptasie mieszkanie
- 10 Wyposażenie ptasiego mieszkania
- 12 Ptasia stołówka
- 21 Ptaki u lekarza weterynarii
- 23 Koronę hodowli jest potomstwo

25 Przegląd gatunków

- 26 Wróblowe
- 92 Papugowe
- 160 Gołębiowe
- 166 Błazkodziobe
- 170 Grzebiące

188 Indeks nazw polskich

189 Indeks nazw łacińskich

190 Bibliografia

Wiadomości ogólne i porady praktyczne

Sformułowanie definicji ptaka ozdobnego nie jest proste, bowiem każdy ptak ze względu na swoją budowę i ubarwienie zasługuje na określenie „ozdobny”. Można się jednak pokusić o niezbyt precyzyjną definicję, że jest to ptak, który od wielu pokoleń żyje w niewoli i wydaje w niej potomstwo, a ze względu na barwę upierzenia jest ozdobą domów i ogrodów. Trzeba jednak pamiętać, że wiele ptaków pochodzących z odłowów także nazywa się ozdobnymi.

Atlas ptaków ozdobnych składa się z dwóch części: wiadomości ogólnych i porad praktycznych oraz opisu 80 gatunków. W pierwszej części zamieszczono podstawowe informacje dotyczące hodowli, ale trzeba zaznaczyć, że nie wyczerpują one tematyki, z którą powinien zapoznać się przyszły hodowca. Jest to raczej wezwanie i zachęta do dalszego poszukiwania wiedzy, która w przyszłości pozwoli hodowcy uniknąć zaskakujących sytuacji. Zagadnienia tego rozdziału dotyczą wyboru ptaków do hodowli, klatek, witryn i wolier przeznaczonych do hodowli, żywienia, pielęgnacji oraz chorób.

W drugiej części znajdują się opisy 81 gatunków. Trzeba zauważyć, że mają one raczej charakter encyklopedyczny, choć w każdym opisie

znajduje się wystarczająca porcja wiadomości o wymaganiach bytowych i rozmnażaniu, ubarwieniu oraz warunkach hodowli.

Osiemdziesiąt jeden przedstawicieli ptasiego świata zostało podporządkowane pięciu rzędom: wróblowe (*Passeriformes*), papugowe (*Psittaciformes*), gołębiowe (*Columbiformes*), blaszkodziobe (*Anseriformes*) i grzebiące (*Galliformes*). Obok polskiej nazwy zawsze została zamieszczona nazwa łacińska, która gwarantuje lepszą identyfikację – np. zdarza się, że funkcjonują różne polskie nazwy. Polskie i łacińskie nazwy taksonów podano według polskiego nazewnictwa ptaków świata (www.mto-kr.pl/dmdocuments/polskienazewnictwoptakowswiata.pdf, www.eko.uj.edu.pl/listaptakow oraz www.avibase.bsc-eoc.org/checklist.jsp?region=PL&list=clements).

Trzeba pamiętać, że wiele pięknych oraz interesujących ptaków ozdobnych nie można trzymać w przydomowych lub domowych hodowlach ze względu na ich rozmiary i nasze możliwości przestrzenne. Z tego powodu opisano głównie te gatunki, które można kupić w rozsądnej cenie i stworzyć im dogodne warunki do bytowania w amatorskiej hodowli.

WYBÓR PTAKA

Do hodowli nie zawsze wybiera się te ptaki, które się najbardziej podobają. Trzeba się zastanowić, czy mamy finansowe możliwości utrzymywania drogiej hodowli, czy stworzymy ptakom odpowiednie warunki bytowe, czy nie będą przysparzały domownikom niedogodności (np. krzykliwe papugi mogą przeszkadzać sąsiadom).

Trzeba też pamiętać, że ptaki zawsze czują się lepiej w towarzystwie partnera lub partnerki. Hodowane pojedynczo zapadają często na różne choroby, są niespokojne i agresywne, tęsknią za opiekunem itp.

Przed pojawieniem się w domu każdego zwierzęcia, należy przygotować miejsce jego przyszłego bytowania. Po zakupie ptaków należy je bezpiecznie przetransportować do domu. Najlepiej przewozić je w odpowiednich klatkach. Na przykład duże kartony są nieodpowiednie dla małych ptaków, ponieważ mogą się w nich obijać o ścianki. Dla papug pudełka w ogóle się nie nadają – ptaki mogą z nich łatwo uciec, ponieważ potrafią błyskawicznie zniszczyć karton. Sklepy zoologiczne mają szeroką ofertę odpowiednich skrzynek transportowych, ale można je też zrobić samodzielnie. Ponieważ nie wiadomo, jak często będziemy musieli używać klatki do przewożenia, warto kupić solidny i estetycznie wykonany egzemplarz, pojedynczy lub piętrowy.

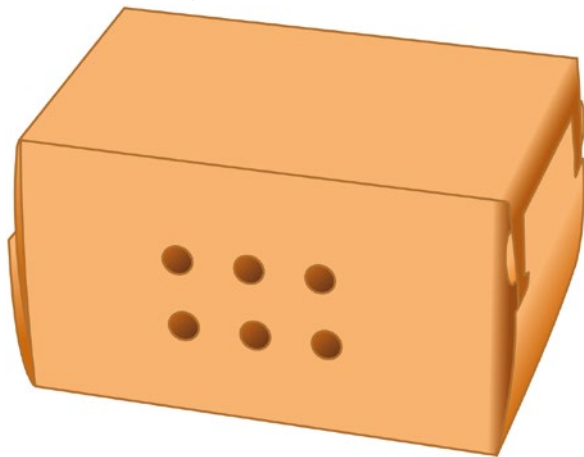
Jakich ptaków nie należy kupować

Nie wolno kupować ptaków, jeżeli nie będziemy mieli możliwości stworzenia im odpowiednich warunków bytowania, np. ze względu na rozmiary mieszkania. Nie należy też kupować ptaków wychudzonych i chorych.

Osobniki oświeżone, z nastrożonymi piórami prawdopodobnie są chore. Nie wolno również kupować ptaków z wyraźnymi objawami chorobowymi, np. z dużymi brakami w upierzeniu, ślepych, z deformacjami nóg i skrzydeł, zarażonych insektami itp.

Nowo sprowadzone ptaki muszą być poddane kwarantannie, a hodowca powinien dysponować pomieszczeniem, w którym przez pewien czas będzie je przetrzymywał. Jeżeli nic niepokojącego się nie wydarzy, można je po kilku, kilkunastu dniach włączyć do hodowli.

↓ Pudełko do transportu ptaków.

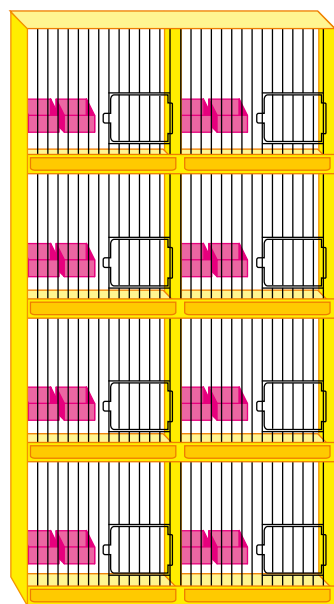
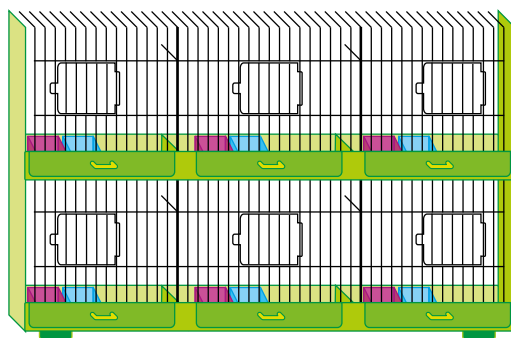

PTASIE MIESZKANIE

Przed zakupem ptaków należy zatroszczyć się o ich mieszkanie. Może to być klatka, witryna pokojowa, specjalny pokój lub woliera ogrodowa.

Klatki do hodowli ptaków proponowane przez producentów nie zawsze spełniają wszystkie konieczne wymagania. Często są niewygodne i mało funkcjonalne, chociaż estetyczne. Powinny być odpowiednio duże dla danego gatunku, zrobione z nierdzewnego drutu, powlekane nietrującymi farbami lub plastikiem. Hodowcy mogą korzystać zarówno z klatek wolno stojących, jak też regałów składających się z kilku do kilkunastu klatek. Wszystko zależy od tego, czy w domu będzie przebywać tylko jeden ptak, czy też podejmiemy próbę ich rozmnażania.

Ptaki najpewniej czują się w klatce, która ma trzy ściany, z wyjątkiem frontowej, zrobione np. ze sklejki. W jednej z bocznych ścian powinny znajdować się drzwiczki do wkładania i wyjmowania ptaków, ale mogą być one także częścią frontu wykonanego

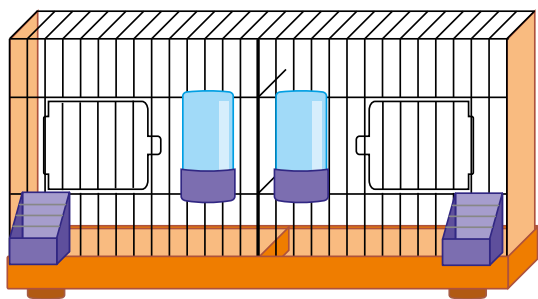

Schemat zestawu klatek z szufladami, ułatwiającymi utrzymanie czystości. Regały skła-

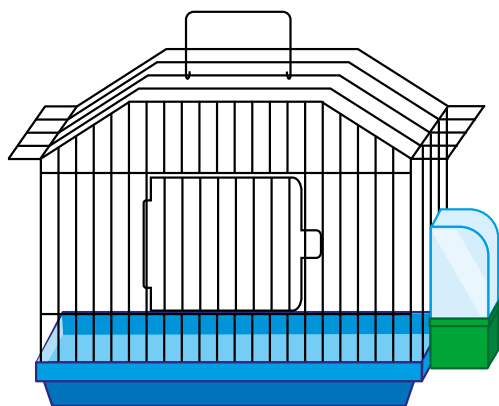
dające się ze skrzynkowych klatek ułatwiają codzienną obsługę, a także obserwację zachowań ptaków. Pomysłowy hodowca może taki regał zbudować samodzielnie. Trzeba pamiętać, że pod każdą klatką powinna znajdować się szuflada przeznaczona na odchody. Każda klatka musi być wyposażona w funkcjonalne drzwiczki i otwory, do których wkłada się pojemniki z wodą i pokarmem. Jeśli zestaw klatek ma służyć rozmnażaniu ptaków, należy także pomyśleć o sposobie zawieszenia budek lęgowych lub koszyczków, w których ptaki uwiją gniazdo. Po lewej i prawej stronie klatki, w odpowiedniej odległości od ścian, muszą się znajdować szczeble, na których ptaki będą mogły siadać i odpoczywać. Trzeba jednak pamiętać, żeby szczeble nie były przeszkodą w swobodnym fruwaniu po klatce.

z cienkich prętów metalowych lub siatki rozpiętej na ramce. Na frontowej ścianie powinny znajdować się także otwory, przez które ptak będzie mógł pobierać pokarm i pić wodę z pojemników zawieszonych na zewnątrz klatki.

Klatkę należy umieścić w miejscu, w którym nie będzie przeszkadzała w swobodnym poruszaniu się domowników po mieszkaniu. Powinna stać w miejscu widnym, ale nie może na nią padać bezpośrednie światło słoneczne.

Pokój dla ptaków można wydzielić w dostatecznie dużym mieszkaniu, suterenie lub na dobrze ocieplonym strychu. Jego urządzenie zależy od pomysowości hodowcy, ale

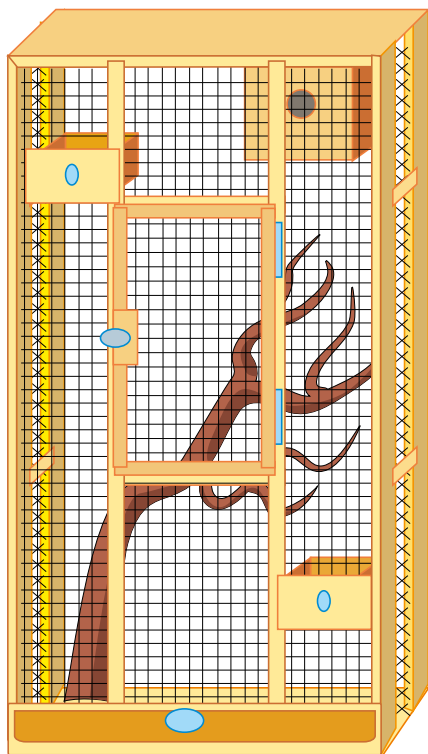
pomieszczenie powinno przypominać naturalne środowisko hodowanych ptaków, np. można posadzić w donicy wysoką trawę lub krzewy o mocnej strukturze, umieścić konar imitujący drzewo lub kawałek pnia, a nawet kilka kamieni imitujących górskie otoczenie. Trzeba też pamiętać o poidłach, karmnikach i skrzynkach gniazdowych, a także płaskim naczyniu z wodą, w której ptaki będą się mogły kąpać. Podłoga powinna być wysypana drobnym, czystym piaskiem, a okna bezwzględnie zabezpieczone siatką, aby ptaki nie uciekły ani też nie rozbijały się o szybę. Siatkę należy zabezpieczyć media grzewcze, np. kaloryfer, a także oświetlenie. Hodowca powinien też pomyśleć o sprawnej

wentylacji pokoju, ponieważ dopływ świeżego powietrza jest niezbędny dla dobrego rozwoju i bytowania ptaków. Warto też pomyśleć o termometrze i wilgotnościomierzu.

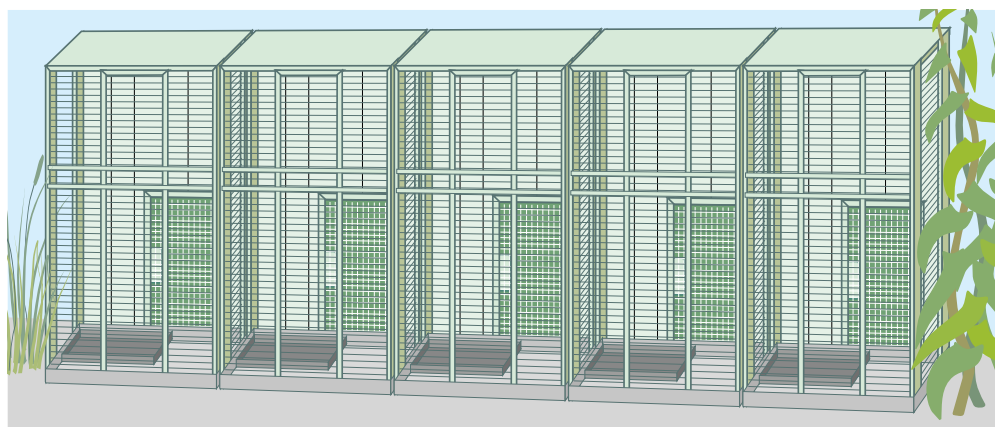
Czasem hodowcy umieszczają w pokoju dla ptaków sztuczne krzewy i pnącza. O gęście się nie dyskutuje, ale pokój ze sztuczną roślinnością nie wygląda naturalnie. O zdanie ptaków na temat sztucznej roślinności nie możemy zapytać. Drugim argumentem przeciwko używaniu sztucznej roślinności jest brak wiedzy na temat materiału, z jakiego została ona wykonana. Ptaki są bardzo ciekawe wszystkiego, co znajduje się dookoła nich, a dziobanie sztucznych roślin może doprowadzić do zatrucia.

Witryna pokojowa służy do hodowli większej grupy ptaków i ich rozmnażania. Musi być zaopatrzona w drzwi, budki lęgowe, szczeble i gałęzie, na których ptaki będą mogły siadać. W sklepach można znaleźć gotowe witryny, ale hodowca może wykonać je samodzielnie według własnego pomysłu. Jej konstrukcja może być zrobiona np. z aluminiowych prętów, jak i z drewna, a następnie obciągnięta siatką, odpowiednio mocną i z oczkami dostosowanymi do wielkości ptaków, które w niej będą mieszkały. Papugi nie

mogą zostać umieszczone w witrynie o konstrukcji drewnianej, ponieważ z łatwością zniszczą jej elementy.

Woliery, ich kształt i rozmieszczenie w ogrodzie zależą w dużej mierze od inwencji i pomysłu hodowcy. Dla ptaków grzebiących woliery muszą być odpowiednio duże, aby bażanty lub uszaki czuły się w nich

dobrze. Powinny być ustawione na betonowej wylewce lub dokładnie spasowanych kostkach brukowych. Do wnętrza woliery hodowca musi mieć swobodny dostęp, aby nakarmić ptaki i podać im świeżą wodę. Oczka siatki powinny być dostosowane do rodzaju ptaków umieszczonych w woliery. Konstrukcje należy pomalować nietoksycznymi farbami, zwłaszcza, gdy będą w nich hodowane papugi.

Najlepiej kiedy woliera lub szereg woliery przylegają do pomieszczenia, z którego

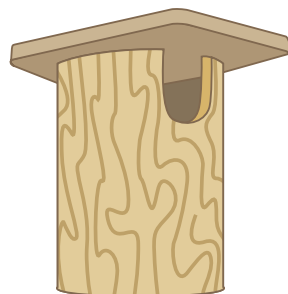
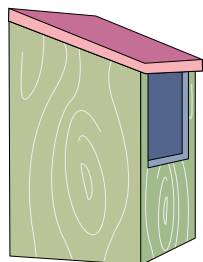
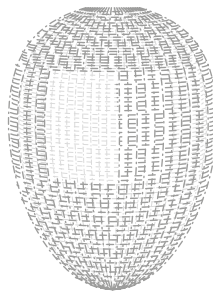
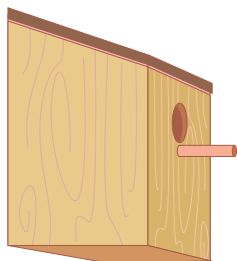
hodowca może wejść do każdej z osobna. Takie rozwiązanie zapobiega ucieczce ptaków, a nawet jeżeli któremuś z nich uda się uciec, nadal pozostanie w zamkniętym pomieszczeniu, z łatwością będzie go można złapać i z powrotem umieścić w woliery. Warto pamiętać, że ptaki wykorzystają każdą możliwość do uciezki. W wolierych powinny znajdować się wszystkie urządzenia (karmiki, poidła, budki lęgowe itp.) niezbędne w hodowli. Krzaki, trawy, gałęzie oraz pnienie muszą stanowić jej integralną część.

WYPOSAŻENIE PTASIEGO MIESZKANIA

Klatka, witryna lub woliera muszą być zaopatrzone w poidła, pojemniki na pokarm i minerały, skrzynki gniazdowe, koszyczki półkoliste i koliste. W klatkach i wolierych dla papug hodowca powinien umieścić także zabawki dla ptaków, które są dostępne w każdym sklepie zoologicznym. Zwłaszcza papugi muszą mieć

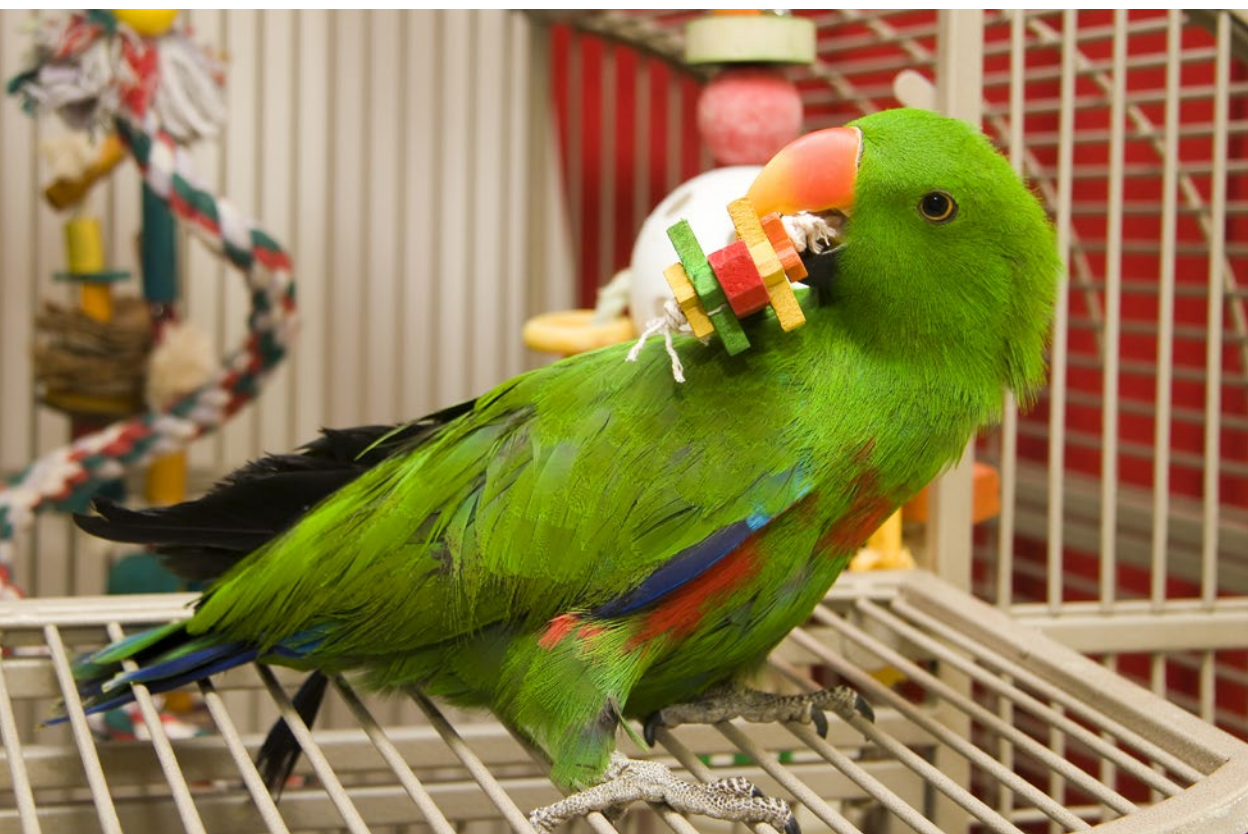
zajęcie, bowiem w przeciwnym wypadku zainteresują się niszczeniem klatki lub urządzeń.

Hodowca nie może też zapomnieć o zaopatrzeniu się w odpowiednie rękawice ochronne, różnego rodzaju skrobaki, szczypce do skracania pazurków oraz korekty dzioba, a także siatkę do łapania ptaków.

↑ Rodzaje budek lęgowych.

Niemal każdy hodowca pragnie, aby jego ptaki się rozmnożyły. Nic tak nie cieszy jak gromadka młodych opuszczających gniazdo. Nie każde gniazdo nadaje się dla każdego gatunku – niektóre ptaki gniazdują w płaskich koszykach, inne w gniazdach kulistych z otworem z boku, jeszcze inne w budkach. Skrzynka gniazdowa może być sporządzona z materiału naturalnego w postaci pnia z dziuplą albo z desek. Skrzynki powinny być zaopatrzone w zdejmowany daszek, co umożliwia oczyszczanie i kontrolę gniazda. Ptaki niektórych gatunków wolą skrzynki gniazdowe ustawione poprzecznie, inne czują się lepiej w skrzynkach głębokich. Dlatego w obszernych wolierach można dawać do wyboru kilka typów skrzynek gniazdowych. O odpowiednich typach skrzynek gniazdowych i sposobach ich ustawiania oraz o gniazdach wspomniano przy opisach poszczególnych gatunków ptaków.

PTASIA STOŁÓWKA

Każdy żywy organizm, aby mógł żyć i się rozwijać, musi się odżywiać. Ptaki na wolności cały czas swojego aktywnego życia spędzają na poszukiwaniu pożywienia. Czasem w większej lub mniejszej gromadzie, a czasem samotnie szukają ulubionych przysmaków, szybko poruszając się po ziemi. Wydziobują też ziarna z niedojrzałych kłosów zbóż lub traw albo zwinnie przemieszczają się między konarami, znajdując owoce i ich nasiona. Każdy gatunek żywi się właściwym dla siebie pokarmem. Ptakom hodowanym w klatce, witrynie pokojowej lub wolierze trzeba dostarczyć pokarm zgodny z ich potrzebami. Hodowca musi więc wiedzieć, co należy podać kanarkowi, papużce falistej, a co rozelli żółtołicej. W opisie ptaków, pod hasłem „pokarm” umieszczono krótką informację, czym żywi się dany gatunek. W informacjach zamieszczono najważniejsze fakty, chociaż pominięto oczywistą informację, że każdy żywy organizm potrzebuje do życia wody. Jej brak nawet przez krótki czas prowadzi do śmierci. Aby strawić pokarm, każdy ptak potrzebuje też tzw. gastrolitów, czyli delikatnego piasku lub żwirku o różnej grubości. W opisach pominięto również wiadomości na temat związków mineralnych, które są potrzebne do życia, budowy kości i piór, a także witamin niezbędnych do właściwego rozwoju całego organizmu. Takie potrzeby są wspólne dla wszystkich gatunków ptaków ozdobnych trzymanyh w niewoli. Hodowca musi o tym pamiętać, ponieważ każde zaniechanie może się ujemnie odbić na zdrowiu hodowanych ptaków.

Ptasia żywność dzieli się na następujące grupy: nasiona, owoce, warzywa, zielonki, kwiaty i pokarm pochodzenia zwierzęcego.

Nasionami najczęściej podawanymi ptakom są proso, kanar, ziarna słonecznika, konopie, rzepik, ziarna zbóż i nasiona traw i chwastów. Hodowca może kupić gotowe mieszanki ziaren w specjalistycznych sklepach zoologicznych. Część głównie doświadczonych hodowców woli jednak we własnym zakresie przygotowywać mieszanki – jest to metoda pozwalająca zaoszczędzić na wydatkach związanych z żywieniem ptaków, ale nie zawsze najlepsza, ponieważ ważna jest także znajomość stosunku procentowego danego ziarna w całej mieszance. Łatwo więc popełnić błąd, który może skutkować niedożywieniem ptaków albo ich otluszczeniem. Podawane ptakom ziarna i nasiona muszą być świeże, nie mogą być zawilgocone, zaatakowane grzybami ani szkodnikami właściwymi dla różnych gatunków nasion.

Proso

Proso zwyczajne (*Panicum miliaceum*), najczęściej stosowane w żywieniu małych ptaków ozdobnych, inaczej zwane żółtym, to roślina jednoroczna, rosnąca dziko w wielu częściach świata, głównie w Azji. W Polsce uprawiane jest jako zboże, z którego wytwarza się kaszę jaglaną. Zawiera 10–14% białka, sole mineralne (fosfor, wapń, cynk, jod, potas, sód, magnez, brom) i dwukrotnie więcej witaminy B₁ i B₂ niż pszenica. Stanowi główny składnik mieszanek dla wróblowych, papug i gołębi.

W skład mieszanek pokarmowych dla ptaków wchodzi także tzw. proso murzyńskie pochodzące z Afryki oraz proso węgierskie (włosznica ber). Proso murzyńskie zawiera dużo tłuszczów, dlatego jest stosowane w małych ilościach.

Proso zwyczajne można uprawiać w przydomowych ogródkach. Wtedy hodowca będzie miał pod ręką niedojrzałe kłosy, które ptaki bardzo lubią łuskać.

Nasiona mozgi kanaryjskiej

Nasiona mozgi kanaryjskiej (*Phalaris canariensis*) potocznie zwane kanarem są bardzo lubiane przez ptaki i nadają się do skarmiania dla wszystkich małych ziarnojadów. Kanar pochodzi z Afryki. Zawiera dużo białka i dobrych tłuszczów. Jako roślina ciepłolubna prawie nie jest uprawiana w Polsce.

Nasiona słonecznika

Nasiona słonecznika (*Helianthus*) nadają się dla wszystkich ziarnojadów z wyjątkiem mniejszych gatunków, dla których są za duże. Mają dużą wartość odżywczą i dlatego są niezastąpione. Nie można jednak karmić ptaków wyłącznie ziarnami słonecznika ani

też nie może go być za dużo w mieszance ziaren dla ziarnojadów. Nasiona słonecznika bogate są w błonnik, witaminy: E, A, D, B i B₆, zawierają kwas foliowy i cynk. Można je kupić lub pozyskiwać z własnej uprawy w ogrodzie lub polu. Nasiona zebrane przez hodowcę we właściwy sposób gwarantują dobrą jakość i czystość.

Konopie

Nasiona konopi (*Cannabis sativa*) są źródłem pełnowartościowych białek i dlatego są doskonałą karmą dla ptaków każdej wielkości. Zawierają dużo tłuszczu i dlatego podaje się je w małych ilościach, głównie ptakom zimującym w nieogrzewanym pokoju albo zewnętrznej wolierze. Małe gatunki ptaków mają trudności w wydobywaniu zawartości ziaren z łupinki, dlatego powinno się je podawać po zgnieceniu. Niektórzy hodowcy stosują ziarna konopi jako ptasią wiagrę, zawierają bowiem dużą dawkę witaminy E stymulującej wszystkie procesy rozrodcze.

Rzepak

Rzepak (*Brassica napus*) jest dobrym pokarmem dla łuszczyków, głównie kanarków. Podaje się go w niewielkiej ilości. Zawiera dużo bardzo wartościowych składników pokarmowych. Najlepszy jest rzepak jary, o drobnych nasionach barwy od ciemnoczerwonej do czarnej, w smaku słodkawy. Nasiona rzepaku daje się ptakom zwykle oddzielnie, nie mieszając ich z innym pokarmem.

Rzepik

Rzepik (*Agrimonia L.*) jest łatwy w uprawie i dlatego łatwo dostępny w handlu. Najczęściej stosuje się go w mieszankach dla kanarków. Nie należy jednak podawać rzepiku w nadmiernej ilości, bowiem powoduje zaburzenia w funkcjonowaniu tarczycy, co skutkuje niewłaściwym rytmem przepieriania się ptaków.

Len

Nasiona lnu (*Linum L.*), które stanowią urozmaicenie pokarmu, jedzą chętnie tylko niektóre małe ptaki, głównie kanarki. Siemię lniane może być podawane w niewielkich ilościach, do około 1% całego pokarmu. Zawiera dużo łatwo strawnego białka i dobrej jakości tłuszcze. Działa dodatnio na układ trawienny. Wspomaga przepierianie się ptaka.

Gryka

Gryka (*Fagopyrum Mill.*) jest dobrym urozmaiceniem pożywienia. Podaje się ją jako kaszę gryczaną w niewielkich ilościach.

Mak

Mak (*Papaver L.*) jest stosowany w niewielkich ilościach w żywieniu małych papug i wróblowych, najwyżej do 2%. Jeśli jest zmieszany z ugoto-

wanym jajkiem, może być podawany także większym papugom. Nie należy przesadzać z podawaniem ptakom maku, bowiem spowalnia on pracę przewodu pokarmowego.

Ryż

Ryż (*Oryza L.*) w postaci ziarna tłuszczonego nadaje się tylko dla niektórych gatunków ptaków. Ziarno podaje się surowe lub ugotowane na sypko. Ryż może spowodować utuczenie ptaków, chociaż ma doskonałe walory dietetyczne.

Owies

Owies (*Avena L.*) nadaje się dla ptaków po wyłuskaniu lub rozgnieceniu. Stanowi dobry pokarm, gdyż zawiera sporo białka, a mało tłuszczu i jest łatwo strawny. Bywa stosowany w mieszankach dla ptaków. Starte płatki owsiane doskonale nadają się do skarmienia wraz z ugotowanym i posiekanym jajkiem kurzym lub gołębim.

Pszenica

Pszenicę (*Triticum L.*) podaje się w małych ilościach większym ziarnojadom i papugom. Zawiera zbyt dużo białka i jest to jej wada w żywieniu niektórych ptaków ozdobnych. Może być podawana w formie lekko skielkowanej. Młode kielki są doskonałym źródłem witaminy E, stymulującej proces rozrodu.

Kukurydza

Kukurydza (*Zea mays*) nadaje się wyłącznie dla większych gatunków papug. Podaje się ją w małych ilościach jako dojrzałe ziarno

albo niedojrzałe kolby, ulubione szczególnie przez niektóre gatunki papug. Jej wartość odżywcza jest bardzo wysoka.

Nasiona traw i chwastów

Nie należy zapominać o podawaniu ptakom nasion traw i chwastów. Trzeba jednak pamiętać, że nasiona traw przeznaczone do wysiewu w ogrodach i na boiskach mogą być zaprawione szkodliwymi środkami chemicznymi. Nie podaje się ptakom ziaren starych, stęchłych, zapleśniałych. Pleśń i grzyby rozwijające się na ziarnie, a właściwie wytwarzane przez nie toksyny, mogą powodować poważne zaburzenia i uszkodzenia układu nerwowego. Jest to o tyle niebezpieczne, że objawy mogą wystąpić dopiero po kilku tygodniach, kiedy leczenie jest już bardzo trudne lub nawet niemożliwe. Ziaro należy zawsze dokładnie sprawdzać. W podejrzanych wypadkach lepiej je wyrzucić niż stracić ulubieńca! Data gwarancji na opakowaniu jest ważna, ale nie zawsze trzeba się nią kierować. Należy zwracać uwagę na ziarno zwłaszcza w lecie, kiedy w sprzedaży są ziarna z ubiegłorocznych zbiorów.

Owoce

Ptakom można podawać zarówno owoce z naszych sadów, jak też sprowadzane z egzotycznych krajów. Prawie wszystkie chętnie zjadają jabłka, gruszki, czereśnie, brzoskwinie, śliwki oraz pomarańcze, banany i kiwi. Z owoców egzotycznych należy unikać podawania awokado. Ponadto trzeba pamiętać, że owoce kupowane w sklepach,

na straganach z warzywami i owocami bardzo często są pokrywane różnego rodzaju woskiem i kąpane w specjalnych roztworach, aby się zbyt szybko nie psuły, dlatego przed podaniem niezbędne jest dokładne ich umycie, choć i to czasem nie wystarcza. Najlepsze są więc owoce z naszych sadów i ogrodów.

W żywieniu ptaków należy też brać pod uwagę owoce krzewów i drzew jagodowych, a więc jagody borówki, czarnej porzeczki, winogrona (również rodzynki), jarzębiny, dzikiej róży, głogu i aronii. Można także zebrać owoce czarnego bzu. Wszystkie te jagody można ususzyć lub przechowywać w stanie zamrożonym, a po odmrożeniu podawać ptakom głównie w zimę.

Wartości odżywcze borówki, czarnej porzeczki i winogron są ogólnie znane. Warto jednak omówić walory aronii oraz jarzębiny.

Aronia czarna

Aronia czarna

(*Aronia melanocarpa*)

pochodzi ze

wschodnich

wybrzeży kon-

tynentu północno-

amerykańskiego, na którym

występuje w stanie dzikim. W Polsce jest

uprawiana na plantacjach i w ogrodach.

W owocach aronii obok cukrów stwierdzono

obecność garbników, pektyn, barwników

oraz pierwiastków chemicznych, jak rad,

molibden, żelazo i jod. Najcenniejszą

jej zaletą jest wielkie bogactwo witamin,

przewyższające niemal wszystkie owoce

i warzywa. Owoce aronii należy zbierać

w momencie, kiedy są dojrzałe i zaczy-

nają się nimi interesować kosi. Najlepiej je zamrozić, a po rozmrożeniu podawać ptakom.

Jarząb pospolity

Jarząb pospolity (jarzębina; *Sorbus aucuparia* L.) występuje w Europie, południowo-zachodniej Azji i zachodniej Syberii. Jego owoce zawierają dwukrotnie więcej karotenu niż marchewka, ale także kwas parasorbowy, który jest odpowiedzialny za gorzki smak. Dopiero po przemrożeniu owoce nabierają właściwego smaku. Poprawiają one pracę przewodu pokarmowego i korzystnie wpływają na pracę serca oraz naczyń krwionośnych. Są pożywieniem dzikich ptaków w zimie – gili, drożdów, jemioluszek.

Warto pamiętać o podawaniu ptakom różnego rodzaju orzechów, głównie ziemnych i włoskich. Orzechy włoskie mają wysoką wartość odżywczą i energetyczną. Zawierają duże ilości witamin, szczególnie witaminy E, B₃, B₅ i B₆, oraz soli mineralnych: potasu, fosforu i magnezu. Pozytywnie więc działają na układ nerwowy. Po ich pokruszeniu szczególnie chętnie jedzą je małe ziarnojady i małe papugi.

Rośliny zielone

Pokarmem dla ptaków może być wiele roślin dziko rosnących. Ale nim zdecydujemy się na karmienie nimi ptaków, trzeba sprawdzić, czy nie zawierają związków szkodliwych dla ich życia i zdrowia. Dzikie rosnące rośliny prze-

znaczone na karmę nie mogą być zbierane blisko traktów komunikacyjnych. Najczęściej ptakom podaje się gwiazdnicę, krwawnik, mniszek lekarski, pokrzywę i babkę lancetową.

Dobrym uzupełnieniem pokarmu w zimie jest susz z zielonek. Najczęściej używa się pokruszonych liści suszonej pokrzywy lub lucerny. Susz z zielonek dodaje się do mieszanek wilgotnych.

Gwiazdnica pospolita

Gwiazdnicę pospolitą (*Stellaria media*) można znaleźć niemal wszędzie, w lasach, ogrodach, na ugorach i polach. Lubi gleby zasobne i wilgotne, dlatego często pojawia się między uprawianymi warzywami na grządkach. Można ją też uprawiać z przeznaczeniem na karmę dla ptaków. Jest bogata w witaminy C, E, PP, prowitaminę A i wiele innych związków potrzebnych do życia. Ma właściwości odtruwające i pobudzające procesy anabolizmu. Chętnie jedzą ją wszystkie ptaki ozdobne, nawet wtedy, kiedy zostaje im podana po raz pierwszy. Gwiazdnicę można uprawiać w dużych donicach, ustawionych w kącie ogrodu, na balkonie, a nawet w wolierze.

Krwawnik

Krwawnik (*Achillea millefolium*) jest pospolitą byliną rosnącą dziko niemal w całej

Europie i Azji, a także Ameryce Północnej. W Polsce występuje wszędzie, najczęściej na łąkach, suchych łąkach i pastwiskach, gdzie tworzy gęste darnie. Preferuje stanowiska słoneczne i suche.

Zawiera olejki eteryczne, garbniki, kwasy organiczne, sole mineralne, pro-witaminę A (beta-karoten), witaminy C i K oraz związki mineralne zasobne w kobalt, molibden, miedź, żelazo, siarkę i mangan, odpowiedzialne za właściwy rozwój i funkcjonowanie organizmu. Jest niezastąpiony w żywieniu ptaków w trakcie karmienia młodych. Posiekany krwawnik podaje się niemal wszystkim ptakom. Powinny go wraz z jajkiem otrzymywać ptaki z rzędu grzebiących.

Działa przeciwbakteryjnie, przeciwzapalnie, bakteriostatycznie, przede wszystkim krwiotwórczo.

Mniszek lekarski

Mniszek lekarski (*Taraxacum officinale*) rośnie m.in. na łąkach, przy drogach oraz na trawnikach ogrodowych, gdzie zwykle jest traktowany jak uciążliwy chwast. W jego liściach i kwiatach znajduje się wiele związków organicznych zwalczających tzw. wolne rodniki. Bogaty jest w minerały zawierające m.in. duże ilości potasu, magnezu i krzemu, a także witaminy z grupy B, witaminę C i prowitaminę A. Ptaki chętnie zjadają kwiaty i drobno posiekane liście mniszka lekarskiego. Ptaki z rzędu grzebiące (np. bażanty i uszaki) połykają całe liście.

Pokrzywa zwyczajna

Pokrzywa zwyczajna (*Urtica dioica*) występuje w stanie dzikim w Europie, Azji, Afryce Północnej i Ameryce Północnej. Rośnie w wilgotnych lasach i zaroślach, przy drogach i między uprawami w sadach i nad strumieniami. Lubi gleby żyzne. Jest bogata w witaminy A, K, B₂, C. Zawiera także minerały, m.in. magnez, wapń, siarkę, żelazo, oraz kwasy organiczne. Ma właściwości lecznicze i często jest traktowana jak panaceum na wiele chorób. Ptakom może też być podawana w postaci herbatki.

Babka lancetowata

Babka lancetowata (*Plantago lanceolata*) jest pospolitą byliną, która występuje w stanie dzikim niemal w całej Europie, Afryce Północnej oraz Azji Zachodniej, aż do Himalajów. Jest to gatunek bardzo zmienny, przystosowujący się do różnych warunków. Ma dużą wartość pokarmową i leczniczą, właściwości bakteriostatyczne oraz zapobiega zakażeniom wirusowym. Oczyszcza krew, płuca i żołądek. Ptakom podaje się drobno posiekane liście oraz kolby, które niektóre ptaki wykorzystują w budowie gniazd. Możliwe jest także podawanie herbatki z liści babki lancetowatej.

Stokrotka pospolita

Stokrotka pospolita (*Bellis perennis*) występuje na większości obszaru Europy i zachodniej Azji. Rośnie w ogrodach, na pastwiskach, łąkach, miedzach i przy drogach. Kwitnie od marca do zimy, a czasem nawet pod

śniegiem, dzięki czemu może być cennym zielonym dodatkiem do pokarmu dla ptaków poza sezonem. Ptaki zjadają kwiaty stokrotki oraz posiekane liście, chociaż nie zawsze chętnie je jedzą. Koszyczki kwiatowe zawierają garbniki, kwasy organiczne, żywice i sole mineralne.

Kwiaty

Niektóre ptaki bardzo chętnie zjadają kwiaty i młode pąki drzew i krzewów. Kwiaty są pokarmem bogatym w białko. Najchętniej zjadane przez ptaki są kwiaty drzew owocowych, ale także mniszka lekarskiego i stokrotki, które rosną na polach i trawnikach niemal przez cały rok.

Warzywa

Do najczęściej podawanych ptakom warzyw zalicza się marchewka, sałata, szpinak, rukola i jarmuż, który może pozostać na grządkach do pierwszych przymrozków. Warzywa należy podawać po rozdrobnieniu.

Pokarm pochodzenia zwierzęcego

Pokarm zwierzęcy jest bardzo ważny nie tylko dla owadojadów (mięsożernych), ale także dla ziarnojadów. Najczęściej jest to ugotowane na twardo jajko kurze, które po zgnieceniu i zmieszaniu np. z kaszą jaglaną lub tartą bułką podaje się ptakom głównie w czasie karmienia młodych. Równie odpowiednia jest odrobina białego, nietłustego sera (nie może być jednak kwaśny). Do produktów zwierzęcych zalicza się również mleko. Ptakom podaje się mleko skondensowane zmieszane z sokiem owocowym lub miodem. Można też stosować mleko w proszku jako dodatek do różnych mieszanek.

Inny rodzaj pokarmu stanowią żywe i suszone owady oraz ich larwy. Do suszenia

odpowiednie są np. jętki, które latem można chwycić, kiedy przylatują zwabione światłem. Jest to bardzo wartościowy i tani pokarm.

Najbardziej rozpowszechnione są jednak żywe i suszone larwy mączników. Można nimi karmić prawie wszystkie ptaki. Ich hodowla w domu nie jest ani trudna, ani nie wymaga dużo wysiłku. Mączniki i ich larwy są rozpowszechnione w przyrodzie. Żyją m.in. w stodółach, spichrzach, piekarniach i młynach, ale również na fermach drobiu i w gołębnikach. Mączniki można hodować w niskich drewnianych skrzyneczkach, w których warstwę otrąb i mąki przykrywa się kawałkiem płótna, a następnie posypuje kolejną warstwą otrąb i mąki. Na wierzchu umieszcza się matę płytkę z pokarmem, np. kawałkami marchwi lub innych warzyw z rozdrobnionymi jabłkami, a także watę nasączoną wodą. Do skrzynki należy włożyć larwy lub chrząszcze mącznika, które w bardzo krótkim czasie zniosą jaja, z których wylęgnie następne pokolenie larw. Larwy mączników są wszystkożerne, zjadają m.in. suszoną marchewkę, lucernę, śrutę zbożową i inne pasze, które należy dość często uzupełniać. Mączniki powinny być trzymane w temperaturze 25–28°C. Przed podaniem ich ptakom zaleca się obsypanie larw mieszkanką mineralno-witaminową.

Doskonałym pokarmem dla ptaków są świerszcze domowe, które można również samodzielnie hodować. Wymagają jednak wyższej temperatury otoczenia – około 28–30°C.

Dobłą metodą jest zapalanie wieczorem żarówki w wolierze, wokół której zbierają się liczne owady, przede wszystkim ćmy. Po jej wyłączeniu owady pozostają w wolierze, a rano są chętnie zjadane przez ptaki. Inną dobrą metodą jest rozlanie na talerzyku nieco